

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Aziz Nesin'in edebi mirası işçi ve emekçilere aittir!

Bir dönemin sol aydın kuşağı üzerine

H. Fırat

Kızıl Bayrak Değerlendirmeler / 6 Temmuz 2021

Aziz Nesin ve Mehmet Ali Aybar, hayli ilerlemiş yaşları nedeniyle peş peşe yaşama veda ettiler. Biri uluslararası üne sahip mizah ustası büyük bir yazar, öteki tanınmış bir ilerici politikacı olan bu iki yaşlı insanın ölümü, haklı olarak toplumun çok farklı kesimlerinde geniş bir ilgiye konu oldu. Basın-yayın organları özellikle Aziz Nesin'in ölümüne geniş yer verdiler.

Dine karşı tutumu ve son yıllarda şeriatçı gericiliğe karşı inatçı mücadelesi nedeniyle gericilerin hedefi haline gelen ve bu arada Sivas

Katliamı'nın tertipçisi devlet tarafından DGM kararıyla “kışkırtıcı” ilan edilen büyük yazar, ölümü vesilesiyle de hararetli tartışmalara konu oldu. Şeriatçılar ve faşistler doğal olarak ardından düzeysiz bir kin kustular. Resmi devlet ve düzen çevreleri ise, bir yandan bir “sıkıntı”dan kurtulmuş olmanın rahatlığını duyarlarken, öte yandan medya aracılığıyla “dünyaca ünlü büyük Türk yazarı” övgüsü eşliğinde görülmemiş bir ikiyüzlülükle sahiplenmeye kalktılar. Sanki on yıllar boyunca baskı ve eziyete konu ettikleri, yıllarca hapislerde yatırdıkları, iki yıl önce Sivas'ta yakmaya kalktıkları, DGM kararıyla “kışkırtıcı” ilan ettikleri ve nihayet aynı DGM'lerde yargılamaya hazırlandıkları Aziz Nesin değilmişçesine, daha cesedi bile soğumadan onu devlet ve düzen adına ehlileştirme operasyonu başlattılar. Ruhsuz ve duygusuz sermaye medyası, ünlü yazarın ölümünü, özel yaşamından cenaze töreni istememesine kadar bir dizi “malzeme” kullanarak magazin bir “olay”a çevirirken, çalışma odasında Che'nin yanı sıra Atatürk'ün resminin de bulunmasını kamuoyuna sevinçle duyurmayı da ihmal etmedi.

Mehmet Ali Aybar ise, yıllardır aktif politik yaşamın dışında bulunması, rejim için herhangi bir “sıkıntı” yaratmaması ve herhalde Aziz Nesin kadar “renkli” bir kişiliğe sahip olmamasından dolayı olmalı, herhangi bir tartışmaya konu olmadı. Düzen “güleryüzlü sosyalizm”in temsilcisi “ılımlı ve uygar” Aybar'ı rahmetle andı. Cenaze törenine başbakan yardımcısı ile bazı bakanlar bizzat katıldılar. Türkiye'nin en büyük ve en eski tekелci gruplarından Koç ve Eczacıbaşı, cenaze törenine çelenk gönderdiler.

Türkiye'nin reformist solu, koro halinde ve tereddütsüz olarak, Türkiye sosyalizminin iki önemli şahsiyetini kaybettiğini söyleyip yazdılar. Gelecek kuşakların onların sosyalizm mücadelesine yaptıkları önemli katkıya sahip çıkacaklarını vurguladılar. Siyasal istismarda müstesna bir yeteneği olan şoven-kemalist Aydınlık grubu, ölümünü vesile ederek Aziz Nesin'in ününü ve ilerici kitlelerin büyük yazara duyduğu derin sempatiyi kendi kemalist-milliyetçi gerici

çizgisine taze kan olarak kullanmada her zamanki maharetini göstermekten geri durmadı.

Aziz Nesin yazarlık yaşamına geçtiği savaş sonrası yıllardan itibaren kendini bir sosyalist olarak tanımladı ve ölene kadar da bu iddiasını hep korudu. M. Ali Aybar ise, yaklaşık aynı yıllarda giriştiği aktif siyasal yaşamını, ‘60’lı yıllarda TİP Genel Başkanı ve “Türkiye’ye özgü sosyalizm” ya da “güleryüzlü sosyalizm”in temsilcisi olarak sürdürdü. Aybar da ölene kadar kendini hep “sosyalist” kabul etti. Dahası sıradan kitleler de bu iki ilerici insanı hep böyle gördüler, böyle algıladılar. Bu algılamamanın gerisinde kuşkusuz Türkiye sosyalizminin ve işçi sınıfın hareketinin kendine özgü tarihi vardır.

Sorun elbette gerek Aziz Nesin gerekse M. Ali Aybar’ın kendilerini sosyalist olarak tanımlarlarken samimi olup olmadıkları değildir. Bu samimiyeti tartışmanın bir anlamı yoktur. Zira ideolojik-politik kimlik duygusal eğilimlerle değil fakat nesnel-bilimsel ölçütlerle belirlenir. Bu açıdan bakıldığında ise ne Nesin’in ve ne de Aybar’ın, Marx ve Lenin’in temsil ettiği bilimsel sosyalizmle ve işçi sınıfı devrimciliğiyle herhangi bir ilgileri yoktur.

Bilimsel ölçütlerle bakıldığında, Nesin ve Aybar, Türkiye’nin baskıcı rejimine tepki duyan, demokrasi isteyen ve ezilen halk kitlelerinin sorunlarına ve istemlerine yakınlık duyan birer ilerici-demokrat aydın idiler yalnızca. Onların sosyalizmi, baskı ve sömürü düzeninin aşırılıklarına karşıtlık ve çalışan sınıfların davasına yakınlık duymak temeli üzerinde, ilerici bir popülizmden ya da daha açık biçimde söylenirse, düzen sınırlarını politik ve toplumsal yönden aşamayan bir tür burjuva sosyalizminden öte bir şey değildir. Düzene ve devlete cepheden bir tutumları ve yeni bir düzen için devrimci bir perspektifleri hiçbir zaman olmadı. Onlar Cumhuriyet tarihinde örnekleri hayli çok olan ve ‘60’lı yıllardaki büyük toplumsal

hareketliliğin de etkisiyle önemli bir kitle oluşturan ilerici düzen muhalifleri idiler. Fakat Türkiye'nin kendine özgü koşullarında bu konumda olanlar kendilerini uzun yıllar boyunca hep sosyalist sandılar. Aşırı gerici Türk burjuvazisi de gerçekten devrimci akımlar sahneye çıkana kadar böylelerini hep “azıllı komünist”ler sınıfından saydı.

Sovyetler Birliği'nin Hitler faşizmini ezdiği bir dönemin ardından ve dünyada yine Sovyetler Birliği öncülüğünde dünya gericiliğine ve emperyalist savaş kışkırtıcılığına karşı “demokrasi ve barış” rüzgarlarının estiği bir sırada, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yetenekli birçok sanatçı ve aydın, sosyalizm davasına ve halk kitlelerinin acılarına yakınlık duydular ve bunu edebi ve siyasi faaliyetlerine yansıttılar. (Türkiye’ye özgü bir faktör olarak, Ekim Devrimi’nin sıcaklığı içinde kendi komünist kimliğini ve kişiliğini oluşturmuş Nazım Hikmet’in güçlü sanatçı kişiliği ve büyük direnci de ‘40’lı yılların aydınlarının ilerici tercihlerinde önemli bir rol oynamıştır.) Bununla birlikte sosyalizmin dünya ölçüsündeki gücü ve itibarının ürünü olan bu tutumda, net bir ideolojik tercih ve ideolojik şekillenmeden çok bir politik etki söz konusudur. Bu sanatçı ve aydınların çok sığ ve sınırlı olan politik etkinliklerinin esası demokrasi istemi ve mücadelesinden ibaret kalmıştır. Dahası onlar bu mücadeleyi marksist ya da sosyalist oldukları için vermemişler, tersine bu mücadeleyi verdikleri için sosyalizme yakınlık duymuş ya da kendilerini sosyalist zannetmişlerdir.

‘40’lı yılların bu aydınlar kuşağının en temel yanılgısı, devrimci olunmadan sosyalist olunabileceğini sanmaları olmuştur. Aydın ve sanatçılar içinde bunun tek gerçek istisnası Nazım Hikmet’tir. O ise bunu Ekim Devrimi’nin havasını sığağı sığağına solumuş olmasına borçludur. Oysa “acıllı kuşak” olarak da adlandırılan ‘40 kuşağı aydınları, toplumsal bir devrimin değil, fakat dünya ölçüsünde faşizme ve savaşa karşı demokrasi ve barış mücadelesinin ürünüydüler. O

günün Türkiye’inde ise onları daha ileri mevzilere çekecek ne ciddi bir devrimci sosyalist akım ve ne de militan bir sınıf ve kitle hareketi vardı.

Aynı zamanda onlar, marksist-leninist olunmadan tutarlı bir demokrasi mücadelesi verilemeyeceğini de göremediler. Bu nedenle onların verdiği demokrasi mücadelesi de büyük ölçüde düzen içi politik çekişme ve kutuplaşmaların etkisinden kurtulamadı. Aybar ‘40’lı yıllarda Demokrat Parti’den milletvekili adayı olmada bir sakınca görmedi. Aziz Nesin de içinde kendini sosyalist sayan ilerici aydınların tamamı, ‘50’li yıllarda DP iktidarına karşı “İsmet Paşa muhalefeti”nin yörüngesinde kaldılar.

Özetle bu insanlar gerçekte sosyalist ve dolayısıyla devrimci değil, fakat ilerici-demokrat ve dolayısıyla reformist idiler.

Bu kimlik çarpıklığının oluşmasında ve uzun yıllar için kalıcılılaşmasında, TKP’nin ideolojik konumu ve politik çizgisinin de çok önemli bir payı var. İşçi sınıfı ve Marksizm-Leninizmi temsil etmek iddiasındaki TKP, gerçekte ideolojik-politik bakımdan Kemalizm’den güçlü bir biçimde etkilenmiş sosyal-reformist bir partiydi. Düzene karşı devrim mücadelesi değil, gericiliğe karşı demokrasi mücadelesi yürütüyor, bu mücadeledeki ufku kurulu düzeni demokratlaştırmanın ötesine geçmiyordu. TKP’nin ideolojik kimliği ve politik platformu ile ‘40’lı yılların ilerici-demokrat aydınlar kuşağının konumu ve tutumu arasında yakın bir ilişki vardır.

‘40’lı ve ‘50’li yıllarda gericiliğe karşı demokrasi mücadelesi ve halkın sorunlarına yakınlık üzerinden oluşan ilerici-aydın kimliği, ‘60’lı yıllarda bu kez emperyalizme karşı yine temelde kurulu kapitalist düzeni aşamayan bir yurtseverlik ve bunun ifadesi bir bağımsızlık isteminden beslendi. Özellikle YÖN çıkışıyla birlikte, orta sınıf aydınları sosyalizm iddiası ile cilalanmış bir kemalist-milliyetçi rüzgar estirdiler. Bu, “sosyalist” aydınlardaki ideolojik kimlik

çarpıklığını iyice derinleştirdi. “İkinci milli kurtuluşçuluk” adı altında, sol üzerindeki kemalist ideolojik hegemonya yeni ve taze bir kuvvet kazandı.

Bu böyle olmakla birlikte, ‘60’lı yıllarda, Cumhuriyet tarihinin bu ilk büyük sosyal hareketlilik döneminde, işçi sınıfı ve emekçi katmanlar nihayet ciddi bir güç olarak mücadele ve eylem sahnesine çıktılar. Bu, devrimci çıkışların şekilleneceği zemini olgunlaştırdı ve sol hareketi, düzene karşı bir devrimci çıkış ile düzen sınırlarını aşamayan bir sözde sosyalizm anlayışı temeli üzerinde, bir iç ayrışmaya zorladı. 12 Mart rejiminin yıldırıcı etkisi ve sermayenin sistemli satın alma çabalarının bir sonucu olarak ‘60’ların solcu ve sosyalist geçinen aydınlarının önemli bir bölümü düzene yamandı ve sermayenin hizmetine girdi. Sosyalizm iddiasını sürdüren aydınların büyük çoğunluğu ise sözünü ettiğimiz iç ayrışmada, sosyalizm adına revizyonist akımları desteklediler ve böylece sosyal-reformizmden yana saf tutmuş oldular.

Alt sınıfların ‘60’lı yıllarda patlak veren ve son otuz yıla yayılan büyük toplumsal-siyasal hareketliliği, bu hareketliliğin beslediği devrimci mücadeleler ve akımlar gerçeği, Türk burjuvazisi için de paha biçilmez bir siyasal eğitim vesilesi oldu. İlk yirmi yılın Kürt isyanları dışında Cumhuriyet tarihinin ilk kırk yıllık döneminde herhangi bir ciddi toplumsal-siyasal sorun ya da muhalefetle karşılaşmayan Türk burjuvazisi, buna rağmen en küçük bir ilerici çabayı bile “komünistlik”le damgaladı ve anında ezmeye çalıştı. Bu aşırı gerici baskı politikasından kuşkusuz Aziz Nesin ile M. Ali Aybar da paylarına düşeni fazlasıyla aldılar. İkisi de ‘40’lı yıllarda Türk burjuvazisi için iki “azılı komünist” idiler ve buna uygun bir muamele gördüler. Özellikle Aziz Nesin defalarca yargılandı, tutuklandı, hapisler yattı ve sürgünlere gönderildi.

Fakat ne zaman ki, Türkiye’de toplumsal muhalefet kitlesel bir karakter kazandı ve devrimci akımların etkisi altına girdi, işte o andan itibaren Türk burjuvazisi de solculuk türleri arasında ayırım yapma ihtiyacı duydu. Toplumsal bozuklukları teşhir etmekle kalmayan, fakat bunu kurulu düzene ve devlete cepheden mücadeleyle birleştiren devrimcilik ile, düzene karşı tutumunu düzen sınırlarını aşmayan bir ilerici muhalefetle sınırlayan solculuk türü arasında ayırım yapmak yoluna gitti. İlkini “azılı komünistler” ya da “teröristler” olarak sınıflarken, ikincisine “ılımlı” ve “uygar” sosyalistler payesi verdi. Bu, bu ikinci kategoridekilerin özellikle askeri rejim dönemlerinde baskıdan nasiplenmelerini engellemedi, fakat ilk kategoridekilerin karşı karşıya kaldığı sınırsız baskı ve şiddetin de dışında tuttu.

‘40’lı yıllardaki “demokrat” kimliği bir yana bırakılırsa, Mehmet Ali Aybar’ın sosyalizm adına açık bir politik kimlikle ortaya çıktığı yıllar tam da bu ‘60’lı yıllar oldu. Aybar, yıllarca TİP Genel Başkanı sıfatıyla, parlamenter yolun ve Türkiye’ye özgü “güleryüzlü sosyalizm”in temsilcisi ve sosyal-reformizmin en ön plandaki lideri oldu. Bu tarihsel evrede Aybar, bir orta sınıf aydını ve politikacısı olarak ikili bir rol oynadı.

Bir yandan, ilerici kimliği ile kurulu düzenin aşırılıklarına ve çarpıklıklarına karşı mücadele etti. Siyasal baskılara karşı çıktı. Egemen sınıfların emperyalist dünya ile ilişkilerindeki kaba uşaklık çizgisini teşhir etti. Ve kuşkusuz, bu mücadelenin öteki yüzünde, halk kitlelerinin ilerici-demokratik istemlerine sahip çıktı ve Türkiye’nin bağımsızlığını savundu.

Fakat öte yandan ise, toplumsal muhalefetin devrimcileştirilmesi ve düzenin temellerine yöneltilmesi perspektifi ve çabası bir yana, onun yasal sınırları ve parlamenter çerçeveyi aşan nispeten daha radikal biçimlere oturmasına karşı bile, bir orta sınıf mensubu olmanın kararlılığıyla aktif bir mücadele yürüttü. Bununla da

kalmadı, ideolojik planda kaba bir devrim düşmanlığı ile özünde inceltilmiş bir anti-komünizm demek olan Leninizm düşmanlığı çizgisi izledi. ‘60’lı yılların ikinci yarısında ve ömrünün geriye kalan sonraki döneminde, bu onun belirgin biçimde öne çıkan kimliği oldu.

Dolayısıyla bugün kurulu düzenin onu rahmetle anması, Kürt halkı kırımdan geçirilirken ve devrimcilerin katledilmesi gündelik bir sıradan olay olarak sürerken, Koçlar’ın, Eczacıbaşılar’ın onun cenaze törenine çelenk göndermesi, özel savaş hükümetinin ikinci adamının cenaze törenine bizzat katılması -tüm bunlar son derece mantıklı ve anlaşılır tutumlardır, Aybar’ın kişiliğine ve düzen karşısındaki konumuna ışık tutmaktadırlar.

Bununla birlikte, geçmişin en zor ve toplumsal muhalefetin en cılız olduğu yıllarda ilerici bir konumda yer almış, çalışan yığınlara samimi bir yakınlık duymuş, TİP’in ‘60’lardaki politik faaliyetinde birinci derecede rol oynamış M. Ali Aybar’ın ilerici kimliği mücadele mirasımızın bir parçasıdır. Komünistler onu değerlendirirken, ilerici aydın kimliği ile devrimci toplumsal gelişme dönemindeki reformist konumunu ve faaliyetini birbirinden ayırarak ele alacaklardır.

Aziz Nesin ideolojik açıdan özünde Aybar’ın çizgisinin çok dışında değildir. Fakat Aybar gibi bir politik lider değil, fakat bireysel politik etkinlikleri olan bir yazar olarak, Aybar’ın düştüğü geri çizgiye düşmedi. Dahası, asıl etkinliği olan yazarlık yaşamında hep büyük bir ustalıkla düzenin bozukluklarını ve kötülüklerini teşhir etti. Egemen sınıf ve onun temsilcilerini aşağıladı ve acımasızca hicvetti. Yoksul ve ezilmiş halk tabakalarının yaşamını, sorunlarını ve acılarını ortaya koydu. Halkın ilerici-demokratik geleneklerine ve değerlerine sahip çıktı, onları yüceltti. Bu nedenle, düzeni devrimci açıdan eleştiren ve aşan bir ideolojik perspektife oturmasa da, Aziz Nesin’in edebi mirası işçi sınıfı ve emekçilere aittir, bugün olduğu gibi gelecekte de onlar tarafından tereddütsüz sahiplenilecektir.

Aziz Nesin'in 12 Eylöl dönemindeki sembolik çıkışları, son yıllarda şeriatçı gericiliğe karşı inatçı mücadelesi, bu çerçevede resmi kamuoyu ile bozuşması, Türkiye'nin 12 Eylöl sonrası ölü aydın toprağında anlamı olan davranışlardı. Fakat bu aynı dönemde toplumun gündemine oturan ve en önemli mesele haline gelen Kürt sorunu karşısındaki titrek ve tutarsız konumu, onun kemalist ideolojinin derin etkisi altında şekillenmiş politik kimliği hakkında açık bir fikir vermektedir. Dinsel gericiliğe karşı demokrasi ve laiklik bayrağı yükselten Aziz Nesin, Türkiye'de demokrasi mücadelesinin en temel unsurlarından biri olan Kürt halkının meşru siyasal haklarına, kendi kaderini tayin hakkı sorununa sahip çıkamamış, soruna ancak kültürel kimlik sınırları içinde yaklaşabilmiştir.

Yine de, tüm zayıflık ve tutarsızlıklarına rağmen, Aziz Nesin kendi yaşam çizgisinde düzenle hiçbir zaman barışık olmamış, alt sınıfların sorunlarına ve mücadelelerine hep samimi bir yakınlık duymuştur. Bu politik kimliği ile de o düzenin değil, fakat işçi sınıfının ve emekçilerin toplumsal-siyasal muhalefetlerinin bir parçasıdır ve onlara aittir.

(Kızıl Bayrak, Sayı: 25, 7-21 Temmuz 1995)